

ՄԱՂԻԿԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԱՄԷՆ ԳՈՐԾԻ
Համար գիծերը
Առ. Հրատարակիչն
ԳՐԻԳՈՐ Պ. ԳԱՅՍԵՐԵԱՆ
Տեղեկ խԱՂԻՆԻ ԶԻՆՈՒՆԻ
և ՏԵՐ ԱՍԼՐ ԳՐԱՏԱՆ:
Կ. Պոլիս, Պապը—Այլ «Assis»
թիվ 44:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ ԿԱՆԽԿ
Պոլսի համար տարեկան (52 թիվ) 20
Գաղափար համար 33 զր.
Ուսուցիչ համար 3.5 ռուբլի
Ուրիշ երկրներում համար 7.5 ֆրանկ
Փախաբողներու երբեք նման թերթ մը
կը զրկուի ձրիաբար:
Գաղափարէն գրածի տեղ Օսման-
եան նամակագրոյժ՝ եւս կ'ընդունուի:
Ծանուցման տողը 2 զրուշ:

محل اداره سی
استانبوله باب عالی جاده سنده
عصر کتبخانه سی صاحبی «زاغیک»
غزته سی ناشری و «خزینة فنون»
غزته سی مدیری کرقور
—
S'adresser à
Krikor B. Kaïssérian
Editeur des journaux heb.
«Dzaghik» et «Hazinei-funoun»
proprietaire de la lib airie
«Assir»
Bab-Ali, Djaddessi, N. 44
Constantinople

20 Փարս

Ազգային, Գրական եւ Քաղաքական

20 Փարս

ՆՈՐ ԵՐԶԱՆ — Ա. ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 14

ՇԱԲԱԹ

13 04 NUSNU 1894

ԲՈՎԱՆ ԳԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԿՅԻԿ մը ընենք 3. Մ. Ա.
Անդրծովեան պարսպ-
մանք (Ա.) ԵՂԻԱ ՏԵՐԵՐԻՊԱՇԵԱՆ
Բնակարանի խնամք ըստ
զանեաց (Համալսել շնորհ) ՆԱՅՆ
Իր սիրուհին ՍԻՍԱՆ
Խեղճին եկած ԹԵՂԻՍԻ
Անդր խորհուրդը (Թեթ-
թեթ) ԵՂԻԱ ՏԵՐԵՐԻՊԱՇԵԱՆ
Գրական լուրեր
Նշանակի լուրերը. — Արժէք գրածաց. — Ազգեր:

ԿՅԻԿ ՄԸ ԸՆԵՆՔ

Հասարակութիւնը բան մը կը վճարէ
թերթի մը անկէ բարոյական օգուտ մը
տիրակալելով. թերթը, այս վճարումին
փոխարէն, կը պարտաւորի ջանքեր ընել
ազգային չը հանելու այդ տիրակալու-
թիւնը:

Լրագիր մը միշտ լուրերով չի կրնար
ապրիլ, իր ընթերցողը սրտով ալ մե-
լի ըլլայ այդ կարգի ընթերցողներու՝
կուգայ ժամանակ մը որ ալ տալուով
կը զգայ այդ կազմաւորումը, չոր ու ցա-
մար միօրինակութենէն և կը սպասէ իր
բարոյական ու նիւթական կեանքը շոշա-
փող խնդիրներու վրայ յայտնուած օգ-
տակար գաղափարներու:

Մեր թերթին ուղղութիւնը առաջին
օրէն սկսած է արդէն տակաւ ըլլալ, ու
զրչի անդադարաւ յարձակումները, ամեն
բանի մէջ անսովորութեամբ մասնագի-
տութեան մեղադրանքն ունենալ կեղծող-
ներու պատգամները չեն կրնար չեղեցը-
նել մեզ մեր գծած ճամբէն: Ամեն մարդ
խեղճը հասած բանին վրայ կրնայ գա-
ղափար մը յայտնել գաղափար թիւնը թող-
լով ընթերցողներուն, որոնք կարծաւ-
ծին չստի ազգայնէն, թէեւ ժամանակէ
մը ի վեր այդ մասը կը քառի անոնց ճակ-
տին, անշուշտ իրաւունքով մը... — Իրա-
ւապատկան, — որ թերեւս մեզի միայն
անձանօթ է:

Խնդիրներ կան՝ որ աւելի լաւ կու-
տանստիրտ ին չը յաւաստած անձնա-

ւորութիւններէ, որոնք սակայն — յա-
տուկ համեմատութեամբ — աւելի միջոց
ունին է՛ն մեզ խաւերուն մէջ մանկելու:
Թերեւս մեր նիւթէն չը չեղէնք եթէ
տեղական թերթի մը մէջ մօտ օրերս ե-
րեւցած այնչափ անակնկալ սրտով ան-
տեղի խմբագրական մը չը գրգէր մեզ:
Մեր մասին միշտ կը յարգենք թեր-
թերս համեմատութեան բարձրագոյն
հրամանը, ու կը սիրենք յաւատ որ այ-
սուհեաւ. նամանորինակ գէղը մը չի գար
վրդովել մեզ, մեր՝ ուրիշներու ընթաց-
քին անտարբեր՝ քայլերուն մէջ:

ԺԹ. Գ. Գարու խաղաղած կատակնե-
րուն ամենէն ահաւելին, երկրաշարժէն
ետքը երբ կ'ընտանք նոր տուն-տեղ կազ-
մելու հարկին ներքեւ, ունինք պէտք
եղած սթափութիւնը նոր կեանք մը վեր-
սկսելու. ազգային քառասունքն ալ ան-
ցաւ, ու տակաւ կը բաւէ «անցուկը
մտցուկ» ընելու:

Արձարանները, կաղինները, զինե-
տանները ու մարդ կ'երթայ սպասել
իր նիւթայ քառակն վերջին մնացորդին հետ
նիւթական կեանքն ալ սկսած են արձա-
դանքի գործաւորին, արհեստաւորին ու
անգործին ազատ խօսակցութիւնները:

Մեր երիտասարդութիւնը ու մեր ծե-
րութիւնը — շատ քիչ բացառութեամբ —
իրկան առաւ և ամբողջ կ'իրակին կ'երթայ
անցնել ժամանակը հան, ապականուած
միջնորդութիւն տակ, այլաճեւ հրապար-
գաւթներու առջեւ, որուն մէջ շուտիկ
մը յատակը իջնալ հեղուկին հետ կը քայ-
քայի իր նիւթական կեանքը, ետեւէն
քաշելով բարոյականն ալ:

Հին բարի ծերութիւնը ազօթք, խուռի,
խրատ ու օրհնութիւն կուտային յաջոր-
դող սերունդին. մեր պապերը հիմա
նարտի ու խաղաղութի մաշուքները կը
կատակեն մեզի: Երեւելին համար, աւելի
աղէկ չէ՞ր տանը նստիլ, զաւակներուն,
հարսերուն ու թոռնիկներուն մէջ՝ անոնց
հետ անցնելով այն տակաւութիւ վերջին
օրերը, որոնք իրենց անցուցած կեանքին
համակ քաղցրութիւնն ունին ու կեան-

քին ամբողջ վայելքը իրենց մէջ:

Զգենք զիրենք. այս սովորութիւննե-
րը, տակաւ բնոյթին խառնուած, բաւա-
կան ամուր բոյն մը չ'ընած են արդէն հո-
գին անհպելի խաւին տակ. ու տակաւ
բաւական է իրենց հեղնական ժպիտը
չարժելու երիտասարդներուն վրայ՝ որ
կուգին հոգին չեղած բնոյթն հանելու
մանկուհակ փորձը ընել:

Երիտասարդները — գրեթէ առանց
բացառութեան — «քէյֆ» մին է կ'ըսեն,
ու կը խարճեն ինչ որ տնին չունին, և
երբ ստակի անողոր պէտքը իր ամենէն
գաւթն արհաւիրքով կը անկուի իրենց
առջեւ, երբ երեկոյթին կը յաջորդէ վա-
ղարայնը, այն տան կը սովորին կրկ-
նել — Աղբար, երէկ խաչովէկ գումար
մը ունէի վրաս. ուրկէ՞ մասաւ, ինչպէս
եղաւ բնաւ չկրցայ վիտալ — Ի տանդա-
կան բանաճեւը. ու այն տան, այն՝ այն
տան միայն կը զգան իրենց անկուտի-
ութիւնը: Բայց ի՞նչ օգուտ ետքի զղու-
մը, աւելի աղէկ չէ՞ր բնաւ չի գոցել աչ-
քերը անհրաժեշտ չեղող քանի մը հա-
մար, որ տեւեր երազներու ծնունդը յա-
ռաջ կը բերէ ետքը:

Ի՞նչ կրնանք ընել մեր նիւթական
կեանքը ապահովելու համար:

Կրնանք խնայել մեր ստակը, չը ծախ-
սելով մէկը առանց երկուքը գրգռելու:
Տեսրակ մը ու մատիտ մը կը բաւեն աչ-
քի առջեւ ունենալու. մեր շահն ու ծախ-
քը. ամենքնիս ալ պզտիկ հաշիւ մը բըռ-
նենք, չտիներ թէ՛ սրտով բան կրնանք
ուելցնել շարաթուան մը մէջ, ու անի-
կա տարկներու հետ կրկնապատկելով
զնեք մեր տեսրակին ճակատը, մեր
խնայածը կծիկ մը ընենք:

Շարաթը առ նուազն 10 զրշ. խնա-
յալը, 10 տարեկն 50 տիկի կարիկ գու-
մար մը կ'անենայ: Թող խնայող երիտա-
սարդը իր տեսրակին ճակատը գնէ «ՏԱՍԸ
ՏԱՐԻՆ 50 ՈՍԻՒ» պարբերութիւնը և
ջանայ բարձրացնել իր կծիկը այդ գու-
մարին: Տարիները շուտով կ'անցնին, քի-
չիկ մը համբերութիւն, ու ամեն բան կը
լինայ:

Մեր մէջ չատեր կան որ չարաթը 10 զրուէն չատ աւելի խոշորէկ գումարներ կը ծախսեն պարտապ տեղը, թող խնայեն զանոնք, կծիկին թող պահեն, կաթիլները չատ չուտ կը կաղմեն լճակը, կծիկը երթալով կը պարարտանայ, ու մարդ որչափ ատեն որ աչքին առջեւ ունենայ իր խնայած ստակին երթալով աւելնալը, այնչափ աւելի փափաք կը զգայ ծախքերուն մէջ միշտ խնայող ըլլալու. կը դուրդուրայ — առանց կծի ու աղահ ըլլալու — իր կծիկին վրայ, ինչպէս մայր մը իր անդրանիկ ֆնունդին վրայ. կամ, եթէ կուզէք, ինչպէս թիտերու մօտ եղող հաւ մը կը դուրդուրայ չը գիտցուած տեղ մը իր անհաւատարմ տէրերէն ծածուկ, աւելցուցած հուկիթներուն վրայ:

Յ. Մ. Ա

ԱՆԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ ՊԱՐԱՊՄՈՒՆԲ

Ա.

Երբ Մարմարանի հրուանդանին առջեւէն կ'անցնէի, ծովըստ վրայ անվերջ անվախճան ուղեւորութեան մը գերադրապէս հոգեւախտական փափաքէն յետոյ՝ ա՛յդ փափաքն ունեցայ. մէն միայնակ ապրիլ հո՛ն՝ հրուանդանին ծայրն, առանց գրքի, բայց ոչ առանց գրքի ու թուղթի, — որովհետեւ կ'երեւակայէի թէ՛ աչացոս ու հոգեւոյս յոգնաթիւ տեսարաններ ու յոգնադիմի յուզումներ կը սպասէին հոն: Ծոգեւան անցա՛ւ: Եւ Եւրոպայէն վերադարձիս, երբ նորէն նոյն հրուանդանին առջեւէն կ'անցնէի, այլ եւս... փափաք չունէի: Կը յիշեմ թէ շագնաւն անգամ մը սուլեց. ու թուեցա՛ւ ինձ թէ կը հարցնէր... Հարցուն՝ «Կ'ուզե՞ս ցամաք ելնել, Մալթայի հրուանդանն առանձնանալ»: Գլուխս ցցուեցի՛, և աչքերս անդունդին սեւեռեցան...

Այլ թողու՛նք անցելոյն հարցումներն ու հին հոգեմաշ հարցերն: Հրապարակաւ և ի մասնաւորի, ուղղակի կամ անուղղակի կը հարցընեն ինձ այժմ թէ, յորմէ հեռէ Կեդրոնական վարժարանէն հրաժարած ու գրական տապալիչէն հեռացած եմ, ի՞նչ կ'ընեմ — իմ այս անգործութեան մէջ: «Անգործութիւն» բառն իբր երկու տարի է կը գործածեն՝ իմ վրաս խօսելով: Եւ ապագան միայն պիտի բացարէ թէ՛ ի՞նչ նպատակաւ զայն կը գործածեն անձինք ալ, որոնք գիտեն թէ անգործ չեմ, ու գիտեն մասնաւոր թէ չեմ կրնար անգործ կենալ. անձինք, որոնք տրամաթափած լուծիւն մը պարտէին պահել, եթէ մըտաւոր կարողութեանցս վիճակն իրօք զիս անգործութեան դատապարտած ըլլար բացարձակապէս ու վերջնապէս...

* * *

Ուրեմն, իմ կարգիս ե՛ս ալ հարցուկ կամ հարցանող կամ մանաւանդ հարցապնդող հանդիսանալով՝ չը պիտի հարցնեմ. «Ո՛ւստիոյ այս խտտազանջութիւնն ինձ դէմ այլամերժարար, երբ հաւատարապէս գրիչ ու քնար ունեցող ժամանակակիցը ուսուցչական գործոյն մէջ կը սահմանափակուին կամ թէ բնաւ գործ չունին»: Ո՛չ ալ պիտի բացազանջեմ թէ, երկու տարուան անգործութեանս յիշ ի՞նչ որ հրատարակեցի «Արեւելք»ի, «Մա-

սիս»ի, «Արեւելեան Մամուլ»ի և հին ու նոր «Մաղիկ»ներուն մէջ՝ լիապէս պիտի բաւէր Հայ գրագէտի մը համբաւին, եթէ ոչ փառքին:

Եւ արդէն, իմ «անգործութեան»ս կամ անգործօն կենացս առաջին շրջանին խոշորագիծ պատմութիւնն ըրի ժամանակին՝ մասնաւոր յօդուածով՝ «Մասին» գրական շարաթափերէն մէջ, Բացատրեցի հոն թէ, — հըրատարակութեան՝ և՛ թէ հոգեկան պէտքի յագեցման համար գրելէ դատ, ինչ որ ըրած եմ գրեթէ անընդհատ, — գործել կամ ալ խտալ էր Ազգային Կեդրոնական վարժարանին մէջ դասեր տալն ալ. դասեր, որոնք հրաժարմանէս յետոյ յանձնուեցան երեք դասատուներու, — որոց մին՝ Բարիպէն յատկապէս հրաւիրուած՝ հնամի հոգեւոր վարժարանի մը նախկին աշակերտաց պատկառելի դասէն էր: Եւ... պատահեցաւ որ հրաժարեալ ինքնուսումն Հայ ուսուցչին աշակերտք զարմացնելով զարմացնէին «Էդօլ տէ Ծառդ»ի զիտնականն, յայտարարելով թէ Հնդկական ու Ձիւնական մայր գրականութեանց ոչ միայն համառօտութեամբ էին պատմութիւնն, այլ և կային Կեդրոնական վարժարանին աշակերտաց մէջ՝ որոնք կարգացած էին ամբողջ Ռիկ-Վետան ու Ձի-Քինկն: Ու տեսնուեցաւ, ու չօղափուեցաւ որ Ելիան, — կրթական խնդրոյն վրայ աստ անդ հրատարակուած յօդուածոց երկարաձիգ շարքով մը և աստ անդ արտասանուած կրթական բանախօսութիւններով (1) առ մեզ մանկավարժական գրականութեան զարգացման հզօրապէս նպաստելէ յետոյ, — իւր հոգեւոր հօրն հիմնած կրթական բարձրագոյն հաստատութեան բարգաւաճման ալ իւրովսնն կը նպաստէ ելեր:

Այո՛, ես էի որ Ազգային Կեդրոնական վարժարանին մէջ գրականութեանց պատմութիւնն սկսայ հնագոյն ու հարստագոյն գրականութեան նպատմութեան, վարժարանին յայտագիրն համաձայնեցնելով յայտ տրամաբանութեան ու ժամանակին ալ ճաշակագիտական պահանջմանց, — որոնք Եւրոպական երկրորդական կրթութեան հաստատութեանց մէջ կ'անտեսուին տակաւին: Յերոպա խընդիր է կրթական բարձրագոյն ակիբոց մէջ թէ, գրական վերին կրթութիւնն ստացող ուսանողութիւնը չը պարտէր՝ անուամբ եւեթ մայր և իրօք դուստր Յունականին տեղ՝ Սանըսկրիտ բո՛ւն մայր լեզուն ուսանիլ: Արեւի ի կատարումն այդ կրթական կարեւոր բարենորոգման պէտք էր որ՝ Յունաց գրական պատմութեան յայտագիրը փոքր ինչ վերածելով՝ գէթ ի վերին երեսս ծանօթութիւն մը տային Եւրոպական լիկէոններու մէջ ա՛յն գրականութեան վրայ, որ Ռիկ-Վետան, Բամայան ու Սագունդալան արտագրեց:

Ես էի դարձեալ, որ Ազգային Կեդրոնական վարժարանին մէջ հաստատեցի Գեղեցկագիտութեան դասն՝ յառաջագոյն և ո՛չ ազգային վարժարանի մը մէջ դասախօսուած: Այնպիսի ժամանակ մը, յորում գեղարուեստը իրենց բոլոր ճիւղերով — ձարտարապետութիւն՝ Արձանագործութիւն՝ Պատկերհանութիւն՝ Երաժշտութիւն՝ Պար կամ Կշուռութիւն — գրականութեան մէջ կը փոխադրուին. այնպիսի ժամանակ մը, յորում մատենագիրն՝ արձակագիր կամ յանգուշափագիր՝ ձեւահայր ու լոյսատուերի ու կարկառի ու բիւզանդանը-

կարի ու արարենեաց ու նուագարանակութեան ու կշռականութեան մասին կը մրցի նկարչին ու քանդակագործին ու ճարտարապետին ու նուագահանին ու կաքաւագէտին հետ. այնպիսի ժամանակ մը, յորում Արուեստն հոգեւոյն համար ենթահաւատք մը կ'ըլլայ և մտքին համար անսահման դաշտ մը նորափուլ գործունէութեան այնպիսի ժամանակ մը, յետին գրագէտ՝ որ նոյն Եւրոպական նոր մատենագրութեան գրակերպերն ի գործ կը դրնէի գրական իմ առօրեայ արտագրութեանցս մէջ, չէի կրնար՝ Կեդրոնական վարժարանին մէջ գրականութիւն դասախօսելու կոչուած՝ էմիլ Լը Փուանի հայերէն թարգմանութիւնն (որպէս թաղային վարժարանաց մէջ կ'ըլլայ) ուսանողաց ձեռք տալով շատանալ. չէի կրնար Գեղեցկագիտութեան դասի նախափորձ մը չընել Կեդրոնական վարժարանին մէջ, մասնաւոր գի յուշաթու՛ւրմ այն օրերն ի չփման կ'ապրէի մեծ այն կախարչներուն, Տանդէ Կապրիէլ Բօսէդդի՝ Սուինպընն ու Բուքին դեղեցկագէտ-բանաստեղծ և արձակագիրներուն հետ, զորս հաստուածարար ի հայ ածելու անհրնարին փորձն ալ կը փորձէի:

Գրականութեան գործնական մասին գալով, ես էի որ պատկերի վրայ շարագրութեան ամենանոր և ամենարդիւն եղանակն յԱզգային Կեդրոնական վարժարան մուծի, — Մանկավարժութիւնը գործադրելով հոն՝ իմ կարգիս: Պատկերներն ես կը գծէի տախտակին վրայ, և տղայոց՝ իրենց մաքրով ու բերնով շարագրութիւնն անդալարար հանել կուտայի պատկերին զանազան մասերէն, ամենէն ակնհայտ աւագալար մասանց վրայ նախ դարձնելով իրենց ուշադրութիւնն: Այս եղանակն, որ իրադիտական դասին կերպիւ իւրք շարունակութիւնն է և որ վերջին իրապաշտ գրականութեան կիրառած գիտողական զրեւակերպին կը համապատասխանէ, դասնչիւ անբաղդատելի արդիւնքներ ապաքնն պիտի տար վարժարանին մէջ, եթէ դեռ աւելի լաւ գիտնայի և եթէ շարագրութեան դասին աւելի յարմարութիւն, շարագրութիւն սրբադրելու համար աւելի համբերութիւն ունենայի. մեծ հաճոյքով կը կարգամ այլ միջակ հաճոյքով կը սըրբագրեմ — թէ եւ միշտ հաճոյքով — մի միայն գրուածն աշակերտի՛ մը, որ կոչուած է գրող ըլլալ:

Գրականութեան դասին մէջ ուրիշ նորութիւն մ'ալ ըրի. — օրուան գրական եղելութեանց վրայ (բերանացի) բանախօսութեան հաստատութիւնն: Այդ նորութիւնն հոգիէս ըրի: Ու հոգիս, ու ջիւղերս, ու գեղեցկին տեսլենէն ի սկզբանէ անտի կրած զգայութեանցս բարախուս համարն, ու որտի արտասուքներս ալ՝ ձայնիս ելեւէջներուն մէջ հալած, կեանքս՝ ու մահս խօս, ամեն բան, այո՛, կը դնէի այդ բանախօսութեանցս մէջ: Անոնցմէ միայն մին հրատարակուեցաւ «Երկրագունդ»ի մէջ, ամենէն նուազ ընդարձակն՝ որ կենդանի գրական անձնաւորութիւն մ'ունէր նիւթ. ամենէն ընդարձակն, ամենէն կարեւորն, ամենէն հոգեբուլոյն՝ եթէ կրնամ այսպէս բոսիլ, Ազամեանին վերջին ներկայացման հետեւեալ օրն արտասանեցի զայն, նիւթ ունենալով թատրոնն ընդհանրապէս և ներկայացեալ խաղն և անմահ — ու մահուան այնքան մօտ դառնող — հէգ դերասանապետը մասնաւորապէս: Եւ ես կը յիշեմ (երախտաճանաչ իմ աշակերտներս անչուստ մուցած են՝ կամու), ես դեռ կը

(1) Որոնց հաւաքածոյն զոյգ ստուար հատորներ պիտի կազմէր:

յիշեմ որ բոլոր դասարանն՝ յունկն ի մի փոխարկուած՝ ամբողջ ժամ մը մտիկ ըրաւ ինձ կամ ունկնալսիցեց զիս։ Եւ ուսանողք՝ առաջնորդութեամբ Զօգանեանին՝ հիացման յոգնախանդ ուրախակցութիւններ եկան ընել ուսուցչին (առ որ հիացման գրեթէին ալ տակաւին իր քով պահուած են)։

Ես էի դարձեալ որ, իբրեւ հիմն ու պսակ պատմութեան իմաստասիրութեան դասին, բարձրագոյն կարգին ուսանողաց աւանդեցի նորագոյն գիտութեան մը՝ Ընկերաբանութեան՝ նախատարերքն ըստ Օկրեսդ Գոնդի և ըստ Հերպերդ Սթենսլիի։ Երեք դաս միայն պիտի կրնայի նուիրել այս նիւթին, որ ըստ բաւականին իմանալի լինելու համար թանձրացեալ և իբր պատկերազարդեալ ընդլայնումներ կը պահանջէր։ Ընկերաբանական սկզբանց կամ՝ ուրիշ բառերով՝ քաղաքակրթութեանց կացականութեան ու շարժականութեան օրինացհաստատումն և ազգերու կեանքին կիրարկումն, ոչպէս «Գրական և Իմաստասիրական շարժում» միայն քանի մը յօդուածոց մէջ ըրի մերայնոց կեանքին համար, ամենէն չահեկան ուսումը պիտի լինէր, որուն փափաքելի էր որ բաւական ժամանակ ու բաւական տեղ տրուէր Ազգային կեդրոնական Վարժարանին նման ուսումնարանի մը մէջ։ Ուսումնը հետզհետէ դրականութեան ու գիտութիւնը հետզհետէ իմաստասիրութեան կը ձգտին. և դրական իմաստասիրութեան վրայ հիմնուած ուսումն ու գիտութիւնն է Ընկերաբանութիւնը՝ գիտութեանց նուիրապետութեան վերին աստիճանն։

Հուսկ ուրեմն ես՝ ինքնայորդոր՝ իբրեւ յաւելադասութեանց կամ լրացուցիչ մասն Հոգեբանութեան ուսուցի կեդրոնական Վարժարանին աշակերտաց Մանկավարժութեան նախագիտելիքն, երբ պատուարժան ինքնապատկանս առ ի չգոյշ մասնագէտ ուսուցչի՝ զանց ընել որոշած էր իրաւամբ — գէթ առաջին շրջանին համար — Մանկավարժութեան դասն։

Եւ ես ինձ կը խնդակցիմ — վերջակէտէս առաջ — որ դպրոցին բարձրագոյն ընթացքէն նախակրթական ընթացքին վերջին տարին փոխադրել տուի Քաղաքական անտեսութեան պիտանագոյն ուսումն, որուն պէտք պիտուենային երրորդ տարւոյն վերջն առեւտրական ասպարէզը մանկելու համար վարժարանէն մեկնող աղայք, որպէս եղան ալ և որպէս միշտ պիտի ըլլան։

* * *

Ու հիմայ որ ալ հոն չեմ՝ ահա տարի մըն է, անկայն հոն՝ եմ՝ դարձեալ, Ազգային կեդրոնական Վարժարանին մէջ եմ մտքով։ Չեմ կրնար ըսել «սրտով» ալ, որովհետեւ սիրտս ուրիշ տեղ է. — և արդէն այդ եղաւ պատճառը, որ վերջնականապէս թողուցի վարժարանը։ Միտքս հոն՝ այն մայր վարժարանին մէջ է, այո՛. ու միտքս ինչ որ կը խորհէր և ինչ որ «Արեւելեան Մամուլ»ին մէջ պիտի յայտնէի մտածմունք ու բաղձանք մեր մեծ կըրթական հաստատութեան համար, անոնք՝ ուրախ եմ իմանալով թէ վերջացող կրթական տարւոյն մէջ սկսած են գործադրուիլ, ու թերեւս յառաջիկայ տարի մեծաւ մասամբ իրանան մարմնանան ամենքն ալ։ Եթէ ինչ մակալութեան խորհրդոյն մէջ ձայն չունեցայ, և վարժարանին մէջ եթէ ձայնս ըսելի չը լինիր այլ եւս, անկայն՝ կրկին կ'ըսեմ՝ խորհեցայ և խօսեցայ միշտ այն դպրոցին վրայ, — որ իմն ալ է քիչ մը, յանուն հոգեւոր

հօրս՝ իւր հիմնարկուն, և յանուն այն ծառայութեանց գորս մատուցի երջանկայիշատակ Հայրապետին փառաւոր այն ձեռակերտին։ Եւ եթէ «խորհիլն ապրիլ է», ապա ուրեմն գործել ալ է. և այդ նկատմամբ ալ անգործ մնացած չեղայ — իմ «անգործութեան» մէջ։

Կրթական խնդրոյն զանազան կէտերն այսպէս անուղղակի կերպիւ ջոշափած ատենս, կրնայի դեռ շատ բան ըսել՝ որքան ալ հարեւանցի ըլլայ՝ մեր բարձրագոյն կրթական յարկին վրայ որ մեր տոհմային կրթութիւնը կը կեդրոնացնէ։ Բան մը սակայն չը պարտիմ զանց ընել. այն է՝ ջերմագին ուրախակցութիւններս յայտնել առ Պատուարժան ինքնակալութիւնն, որ իմ ուսուցած բաղմամբիւ դասերս երեք տարբեր ուսուցչաց յանձնեց։ Եւ ուրախակցութեանս արտայայտութիւնն — ու յօդուածոյս այս առաջին մասն — եռանդագին մաղթանքով մը կ'աւարտեմ. կը մաղթեմ ի բոլոր սրտէ, ի բոլոր մտաց, որ՝ Ազգային կեդրոնական Վարժարանի ինքնակալութիւնն իմ բոլոր դասերս ալ առանձին առանձին ուսուցչաց կարենար յանձնել, և առհասարակ կեդրոնական Վարժարանին — ու բոլոր թաղային վարժարանաց մէջ ալ — միջնակրթական դաստիարակ մը մէկէն աւելի ճիւղի վրայ դաստիարակելու չը կոչուէր այլ եւս։ Եւ...

Եւ եթէ հոգեկան վիճակս ինձ ներքէր որ ազգային վարժարանի մը մէջ ուսմանց ճիւղի մը դասախօսութիւնն ստանձնէի նորէն, այն ճիւղը պիտի ըլլար այն, որուն վրայ ըսի թէ հոն՝ կեդրոնական Վարժարանին բարձրագոյն դասարանին մէջ՝ էր երբեմն կը թաւել հոգիս — թեւատարած արժիւ արեւակնապիւղ. ո՛չ, թեւածալ անդղ անդնդայառ...

ԵՆԻԱ ՏԵՄԻՐՔԻԱՍԵԱՆ

ԲՆԱԾՈՍՈՒԹԻՒՆ

Ծ Ո Վ Ո Ւ Բ Ա Ղ Ա Ն Ե Ա Ց

(ՋՈՒԱՐՔԱՆՈՅԱՆ ԱՐՁԱԿ ՔԵՐՓՈՒԱՍ)

Բ.

ՃԱՄԻՒՆ ԴԵՂՈՒՄ

Ծո՞վը... Ծովուն ճանրէն կ'երգնում որ անզգալապէս խոտորեցայ... յաւիտենականութեան ճամբուն մէջ մտնելու համար։ «Մուրթեւ համար» չեմ ըսեր, որովհետեւ... երկու ճանապարհաց-փայ մեր գնացքն ալ հաւասարապէս մուրթում մըն է թերեւս։ «Մուրթակ» անունն ինչո՞ւ մարդիկ վերապահեր են երկնային մարմիններէն ոմանց. ամենէն էակ մուրթակ չէ՞ միթէ։ Նա՛ միայն չը մուրթիր, որ չը շարժիր, որ չապրիր։

Ապա ուրեմն... թո՞ղ մուրթիք որ ճամբուն վրայ ալ ըլլայ, միայն թէ ապրիք, ա՛հ, ապրիք։ Եւ ես արժանի չեմ՝ միթէ կեռասի կարմիր փայտով տասն հարուած ընդունելու դեռ ոտքերու վրայ, որոնք բաղնիքի չեւտաղուարձ ճանապարհէն խոտորեցան... յաւիտենականութեան մոխրագոյն միօրինակ ճանապարհին մէջ մտնելու համար։

Եւ արդէն, իրականութեան լիովին կը համապատասխանէր միթէ կենաց ուրուագիծային պատկերն ալ, զոր ըրի — բաղնիքին և յաւիտենականութեան ճամբուն մէջտեղ, կենաց բոլոր օրերն նո՞յն տեւողութիւնն ունին նիւթապէս ու բարոյապէս։ Լոգուհին իրօք կը

ճանձրանայ բոլոր օրն ու կը քնանայ բոլոր գիշերն։ Համ չա՞նկեր Լըպօնի պաղպաղակէն, զոր օրինակ. ես հասարակ «տօնտօնումս»ին ճամբան սպասող կիներ և աղջիկներ կը ճանչնամ, — որոնց աչքն ալ ցերեկ իրիկուն ժամացոյցին վրայ է որ «Հայրենիք» և «Արեւելք» գայ, որպէս զի թերթօնին շարունակութիւնը կարգան։ Երկու թերթօնին մէջտեղ չը՝ պատահիր որ երբեմն անպակի սեղմումներ տեղի ունենան։ Եւ կրակն, որ պաղպաղակին կը յաջորդէ, հաճոյքն ու վիշտն՝ որոնք իրար կը հալածեն, միօրինակութեան խզումը չէ՞ այս ամենն, — ուստի և ճանձրախօսին դեղը՝ ճանձրոյթին բացակայութիւնը պիտի ըսէի։

Ո՛հ, եթէ զգայութիւնն որ կը բխանայ՝ փթթում չունենար նորէն. եթէ չըլլար սէ՛րն, որոյ տեղն՝ այս տեղականացման դարուն մէջ ա՛լ՝ մորթէն մինչեւ սիրտ որդակի չը գտնուեցաւ տակաւին, և որ՝ մեր մարմնոյն կամ մեր սրտին մէջ ո՛ւր ալ ըլլայ տեղն՝ իր զանազան ու զարմանազան կերպարանափոխութիւններով հաճոյից ու ցաւոց ամենամեծ աղբիւրն է...։ Միւրոյ վրայ խօսելով ահա յանդգայս դասական կ'ըլլայ գրիչս. «ամենամեծ»՝ հի՛ն ամական, «աղբիւր»՝ հի՛ն գոյական, հապա՛ «զարմանազան»։

Սակայն... միթէ սէ՛րն ալ հի՛ն զգացում մը չէ՞, զոր նախանձուտ կամ նախանձախնդրի աստուածք ետ առին մարդոցմէն, երբ բնախօսք ու հոգեբանք՝ առ վայր մի միմեանց հետ համաձայնելով՝ ձեռնարկեցին տեղափակել անտեղափակելին։ Ժամանակ մը կար՝ ուր կը սիրէին մարդիկ. աղջիկն, այն ժամանակ, իբրեւ զարդ՝ լեռան ծաղիկ մը կը կրէր կուրծքին կամ գլխուն վրայ. տղան ալ, այն ժամանակ, լեռան լեզուով, սրտով քան շուրթով՝ կ'ըսէր ազգական. «Հոգեկա ես, հոգեկա ուզես», — Զէ չըսիմ, հանիմ տամ քեզ. — Վախիմ թէ աչքս ուզես, — Ալ ինչո՞վ նայիմ քեզ։» Այլ եւս այդ լեզուն չէր խօսիր, որովհետեւ այլ եւս չունինք այդ զգացումն։ Արուեստ եղած է բանաստեղծութիւնն, որովհետեւ արուեստ եղած է սէրն։ Աշուղին խօսքն «երգ» մըն է, որպէս ամեն սիրոյ ձայն արժանի է կոչուելու. մեր խօսքը ճարտարապետութիւն մըն է բիւրեղային հաստուածակողմնորով, որոնց ընդմէջէն արսիներ գունաշարն իր մոգական խաղերու քմայքը կը պտտոցնէ։ Միրականին իր հոգին կուտար Աշուղն, «իր հոգեկը կը հանէր կուտար»՝ այո՛. իր սիրականին. արդի բանաստեղծն իր սիրանոյչին չը տար իր բանաստեղծութիւններն անգամ, — զորոնք կը հանէ նորէն գերեզմանէն՝ ուր վաղամեւ սիրանոյչին հետ թաղած էր զանոնք։ Արուեստ, փա՛ռք, ահա՛ նոր մարդուն սէրըն. և «մարդ» բառով կիներն ալ կ'իմանանք միանգամայն, ըստ որում եւս քան զեւս կը շեշտուի կնոջ ձգտումն արականութեան։

Այլ մարդկային կենաց այս բարեշրջութիւնն հաստատելովս ո՞չ ապաքէն... տասնէն քսանի կը բարձրացնեմ հարուածներու թիւն՝ որոնց արժանի համարեցի խոտորամէտ ոտքերս։ Սէրը՝ լեզուի պարզութեան հետ՝ կենաց պարզութիւն ալ կ'ենթադրէ. միօրինակութիւնն ու ճանձրոյթն հին մարդոց կեանքին մէջ ուրեմն տեղ ունին մանաւանդ քան նոր մարդոց կեանքին մէջ։ Սէրն, արուեստի փոխարկուելով, բաղմայօդութիւն և ընդարձակութիւն ստացաւ։ Ուստի և՛ իր բացակայութեամբ՝ սէրն աւելի կը զբաղեցնէ մեր լուգուհիներն, — որոնց վաղ առաւօտ (կամ յա-

առջինը չարախոս (իրական) հետեւինք նորին ծովու բազմիքն, նկարագրելու համար ինչ որ եղանակ՝ չը պիտի տրուի տեսնել մեր արական աչքերուն(1) :

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ԻՐ ՍԻՐՈՒՇԻՆ

ՀՐԱՆԴԻՆ

Մեր թաղին մէջ ո՞վ չէր ճանչար զինքը, համայն Տիգրանը, այդ քանակինդ տարեկան յաղթանդամ ու թեկնեղ տղան, որ ջրհանկ-րութենէ դարձած համալ մըն էր հիմա, է՛ն տակուններէն մէկը :

Մեզի համար սովորական բան մըն էր, առ-տուն կանուխ, մեր առաջին սուրճը շուրթեր-նուն՝ տեսնել զինքը փողոցին անկիւնը կանդ-նած, հպարտ կեցուածքով մը, իր սեւ խոշոր-կէկ աչքերը պտտեցնելով թաղին ամբողջ տա-րածութեանը մէջ, գործի մը ի խնդիր :

Արուեստագէտի կամ, աւելի ճիշտ, ար-ուեստագիտական գլուխ մը, այդ համալին գլուխը, իր ամուսնի պէս սեւ ու գանգրտա մազերուն խիտ ամբողջովը որ լայն պայթիսը ճակատէն վահորէն անջատուած կը փուռէր մեծկակ դանկի մը վրայ :

Բնառնի դէմք մըն էր ան ամենքնուս ալ, թաղեցին «ուրիշ» աչքով կը նայէր անոր և պէտք եղած ատեն Տիգրանը միայն կուզէին կանչել՝ «համալճեք» — մասնաւորապէս պա-րարտ — անոր տալու համար :

Անոր ուժին, ամենքս ալ, իրեն չափ վրա-տահ՝ կը սիրէինք յաճախ հետը իյնալ, ո՛ր և

(1) Ծանօթ ընթերցողներ «Բաղանկայ»-ն այս պաղ մտէն ա՛յն տարւորութիւնը պիտի կը-րեն, ինչ ո՞ր Տիգրան մը՝ Հիւսիսային «Ա. Ռըմբու-ռէն» : «Գլուխը կը այս գիրքը գլուխ հանե-ցիր, մեզոց իս ձանձրոյթէն» : — «Բայց, Տիգրան, աւելի մեծ գովեստ մը չէիք կրնար ընել այդ գիրքին» : Հիւսիսային ալ Ձանձրոյթի զրոյցներով իւրեր գրած է արդէն... :

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ԵՂԻԱ ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ՍԻՐՈՒՇ ԽՈՒՆՈՒՄԻՐ

(Զ Ո Ւ Ա Ր Թ Ա Ն Ո Ն Ա Կ Ա Ն Ե Ո Ր Ա Վ Է Պ)

Իմաստասէրը երջանկութիւնը կը սահմա-նեն, բարոյագէտը երջանկութեան հասնելու միջոցները կը սորվեցնեն, բանաստեղծը կեր-դեն երջանկութիւնն՝ եթէ զայն դանեն : Վի-պտանք, ո՛հ, անոնք յաւիտեան չեն հան-դուրի «սոսի թռչուն»ին : Վէպը սիրահարու-թեամբ կը սնանի, դժբաղդութեամբ կ'աղե-ւորուի, տիգրան մէջ կը մկրտուի, — ու ճեր-մակ նարնջած աղիկով չէ՛ որ յաճախ կը պա-կուի :

Ես հանդուրեցայ երջանկութեան, պարտի-զի մը մէջ. մէկ այտը դաղկահար, միւս այտը վարդափառ : Եւ երկու երեսէն ալ վար քրտինք կը վազէր. քրտինքն՝ որ ցօլին նման երկնքէն չիջնէրու համար՝ ոչ նուազ երկնային է սա-կայն :

«Դրախտ վերագտեալ»ը կարգացած էս,

է բեռի առթիւ անոր տկանքն ի վար փարտա-լով՝ — Պիտի կրնա՞ս անխոստ անտիկ Տիգ-րան... :

Արհամարհող ժպիտ մը անէր ան մեզի համար իբր պատասխան :

Մեր գիւղին երկայն սրբաւային վրայ շատ հեղ գէմն կեւէր, կքած ամեն անգամ բեռի մը տակ, զոր իր քնկերները երկուքի պիտի բաժնէին փոխադրելու համար և որ անոր կանակին վրայ՝ անոր անտարբեր քաղաւածքն զգայութիւնը կը չեղար, երբ կերթար ան իր անվանող սրունքներուն վրայ, որոնց ուռու-ցիկ պճեղները միշտ խնամքով սոթթուած էին :

Իր արեւակէզ երեսէն միշտ ի վար կը հո-տէին քրտինքի յորդ կայլակներ, որք կ'իջնա-յին ուռուէլ իր լայն կուրծքին թաւախուս մա-զերը, որոնց համար հպարտ կ'իզար ինքզին-քը և զորս, միամիտ կանխամտածութեամբ մը, միշտ բայ կը թողար ամառուան տաքուն ինչպէս ձմեռան բուքին :

Բայց Տիգրան հասարակ համայններուն կար-գէն չէր. իր պարկեշտ համալի սովորական հանգամանքը չէր՝ միայն որ զայն մեզի հա-մակրելի ըրած էր :

Իր ջղուտ ու գրաւիչ դէմքին վրայ՝ մոռ-ցուած աղնուականութեան մը հետքերը կ'ընդ-նըջմարտէին, իր վարմանքին մէջ միանգա-մայն հպարտ ու համեստ բան մը՝ որ զինքը եզակի տիպար մը կ'ընէր իր եղբայրակցնե-րուն իրախ ամբոխին մէջ :

Իր խօսուածքին մէջ անգամ — ուր շատ մը դիւքի բառեր կը սպրկէին, — գրեցի կոչա համալը չէր որ երեսան կուգար, այլ քաղցրէի, բաւականին բարեկիրթ ծառայի մը ամբողջ սիրունութիւնը :

Իր կեանքէն զխալած : Համալ Տիգրանին կեանքը ինկածներու տարածք ու ամպշտած այն կեանքերէն է, որոնք չեն զխալուի ոչ ոք է, չզխալուելով նայն իսկ զայն անորոշներէն :

Հետեւաբար ես ալ՝ թէպէտ տարօրինա- ընթերցող : Պիտի կարգաւ դայն՝ արձակ : Մի փախար. եթէ ներկայ վիպակիս մէջ չը գտնեի Միլոսոնի հանձարը (թէ եւ Գէն այդ հանձարն ազատացնել նկրտեցաւ), առանձնաբար նորութեանց ցանցին մէջ ալ միաբղ չը պիտի բռնուի հոն : Եւ եթէ էտիկա Բօլի գե-ղեցկապաշտ Յոյներն Ոլիմպեանի մը հետ պիտի շօտիւնէին : Զը զիտեմ, ընթերցող, զիմաց գեղեցկութիւնն ինչ բանի մէջ կը կայացնէս դուն : Այլ ամեն աչքի համար ալ... աչքն անշուշտ առաջին փնտռած բանն է գէմքին վրայ. աղուր աչքերը խոշոր տկանքներն անգամ՝ կը ծածկեն... մերթ : Միհրանին աշուրները խոշոր էին, — և ականջ-ները մանր : Մանր՝ սուքերն ու ձեւուրներն ալ : Մաղերը սեւ էին՝ աշուրներուն պէս, ու մարմը ճերմակ՝ գրեթէ ակունքներուն չափ — որոնք երբեք մարդու միս ծածկած չունէին :

Եւ երբեք մարդու միս ծածկած չունէին :

Սկիւնք ուրեմն... : Միհրան է նորապիպա զիւցողին անու-նը : Գեղեցիկ երկատարով մը, զոր հին գե-ղեցկապաշտ Յոյներն Ոլիմպեանի մը հետ պիտի շօտիւնէին : Զը զիտեմ, ընթերցող, զիմաց գեղեցկութիւնն ինչ բանի մէջ կը կայացնէս դուն : Այլ ամեն աչքի համար ալ... աչքն անշուշտ առաջին փնտռած բանն է գէմքին վրայ. աղուր աչքերը խոշոր տկանքներն անգամ՝ կը ծածկեն... մերթ : Միհրանին աշուրները խոշոր էին, — և ականջ-ները մանր : Մանր՝ սուքերն ու ձեւուրներն ալ : Մաղերը սեւ էին՝ աշուրներուն պէս, ու մարմը ճերմակ՝ գրեթէ ակունքներուն չափ — որոնք երբեք մարդու միս ծածկած չունէին :

Սկիւնք ուրեմն... : Միհրան է նորապիպա զիւցողին անու-նը : Գեղեցիկ երկատարով մը, զոր հին գե-ղեցկապաշտ Յոյներն Ոլիմպեանի մը հետ պիտի շօտիւնէին : Զը զիտեմ, ընթերցող, զիմաց գեղեցկութիւնն ինչ բանի մէջ կը կայացնէս դուն : Այլ ամեն աչքի համար ալ... աչքն անշուշտ առաջին փնտռած բանն է գէմքին վրայ. աղուր աչքերը խոշոր տկանքներն անգամ՝ կը ծածկեն... մերթ : Միհրանին աշուրները խոշոր էին, — և ականջ-ները մանր : Մանր՝ սուքերն ու ձեւուրներն ալ : Մաղերը սեւ էին՝ աշուրներուն պէս, ու մարմը ճերմակ՝ գրեթէ ակունքներուն չափ — որոնք երբեք մարդու միս ծածկած չունէին :

Սկիւնք ուրեմն... : Միհրան է նորապիպա զիւցողին անու-նը : Գեղեցիկ երկատարով մը, զոր հին գե-ղեցկապաշտ Յոյներն Ոլիմպեանի մը հետ պիտի շօտիւնէին : Զը զիտեմ, ընթերցող, զիմաց գեղեցկութիւնն ինչ բանի մէջ կը կայացնէս դուն : Այլ ամեն աչքի համար ալ... աչքն անշուշտ առաջին փնտռած բանն է գէմքին վրայ. աղուր աչքերը խոշոր տկանքներն անգամ՝ կը ծածկեն... մերթ : Միհրանին աշուրները խոշոր էին, — և ականջ-ները մանր : Մանր՝ սուքերն ու ձեւուրներն ալ : Մաղերը սեւ էին՝ աշուրներուն պէս, ու մարմը ճերմակ՝ գրեթէ ակունքներուն չափ — որոնք երբեք մարդու միս ծածկած չունէին :

պէս շահագրգռուած այդ կեանքով՝ չկրցի եր-բեք որչափ մը հատկապէս անկէ՝ հակառակ նյութան ճիգերուն՝ — կը վստահեցնեմ ձեզ որ մտերմի մը պէս կը տեսնուէի իր հետ — անոր բերնէն իր պատմութիւնը դուրսաւ համար :

Սաչափ միայն զիտէի թէ՛ հիմա իր միակ խէպը — ինչ որ Պարոնեան քիչ մը անդիւ-թեամբ Սամաթիացիներուն ալ հռչակած է — «ախլըն էր :

Հոն, գինեւան անկիւնը, օղիի չիւերուն շուրջը կը դառնար իր կեանքին մեծ խորհուր-դը, հոն էր իր միակ միտքաւարանքը ու թեր-եւս ալ իր երջանկութիւնը... :

Իր օրուան քրտինքին վստասկը պէտք էր իրիկուան «ախլըն»ին մէջ հալէր և եթէ եր-բեմն աւելնար ալ՝ պահ կուտար գինեպանին անխառն վստահութեամբ մը :

Տիգրանին խմելը... չէ՛, իրիկուրէն իրի-կուրէն, պաղ «կուրծքի լուսով» մը չէր այն — Հրանդին բառովը — Պէնք էր խմէր, պէտք էր խմէր ան, պէտք էր «քաղաքը տա-լու» սահմանէն անդին անցնէր, մինչեւ որ խաղաւ կորսնցնէր արտաքին աշխարհի դի-տակցութիւնը և իր զինովի խնայելանովը — որուն ի լուր թաղեցին դայրոյթի տեղ ար-գահատանը կ'իզար — միայն ապրէր :

Ինծի ալ ցու եղած էր Տիգրանին ընթաց-քը և երբ որոշուած սառուսն դար ինչ շուր-թեան «Հայրենիք»ները ուղէր՝ մեծ եղբոր մը շնորհով կը մեղադրէի զինքը, շատ տնդամ, անոր երեսին դարձելով իր զինովութիւնը :

— Ինչո՞ւ այդչափ կը խմես Տիգրան, մեղ-քը չե՞ս, պիտի մեռնիս սօնը սօնը :

— Է՛հ, կընէր-պն, ամենէն դառն ժպիտը կծկելով իր դէմքին վրայ, զիտեմ՝ որ օր մը պիտի մեռնիմ, բայց երբեք չեմ կրնար հի-ւանդ ապրիլ... Իշտե՛ս տար համար կը խմեմ կոր... :

«Հիւսիսային տարիլ...» օ՛հ, ինչ դառն չեղած մը՝ կտանէին այս բառերը և ինչէր կը-տէին ինծի իր չրթներուն վրայ :

Եւ անկեց վերջը ալ ներքին իրեն՝ իր դի-տակցութիւնը ու երբեմն «մէթափի» օգնու-թիւններ ալ ըլլել իրեն, երբ բան մը շահած չըլլալով գինեւան գտնը կը սքտոր տնձկա- լանքով իրենք իրենք : Պարտիկն մէջ, ուր դառաւ երջանկութիւ-նը... :

Բայց ո՛ւրիշ՝ նախ բոնքը՝ այդ պարտիկն եկաւ ինկաւ Միհրան :

— Այդ պարտիկն իսկ : Հոն ծնած էր : Առաւօտ մը, արաղապին առաջին կոշտապա-կովը — սուր կոկորկիկի մը — դերակնդ անա-յին հաւկիթին կեղեք ծախած, ու նուրբ պատեանին մէջէն դուրս ելած էր լուսափայլ մահ նրբակաւ գանգուած մը կեղեպանի, — որ շարաթ մը ետքը՝ սուրբ առաջանին մէջ մը-խըրճուած ատեն՝ ըստ սովորական բանաձե-ւին Աստուծոյ խնդրած էր «հաւատք, յոյս և սէր» : Եւ Աստուծոյ, որ միանգամայն յայտ-նուած քանի մը հայցածները միանգամայն կատարեին անշուշտ բարի չը դաներ հայ-ցողին համար, մկրտելոյն միայն մէկ խնդրն ընդունած էր. և Միհրանին դժբաղդութե-նէն... վերջինն : Այլ, որովհետեւ այդ խըն-դիրն յանուն իւր եղած էր և ոչ այդ խըն-դիրն ինքն ուղղակի բրած էր երախտն, ուս-տի Միհրան ինքզինքը պատասխանատու չը նկատեց՝ սպա՛ իր սիրահարութեանց համար,

Սկիւնք ուրեմն... : Միհրան է նորապիպա զիւցողին անու-նը : Գեղեցիկ երկատարով մը, զոր հին գե-ղեցկապաշտ Յոյներն Ոլիմպեանի մը հետ պիտի շօտիւնէին : Զը զիտեմ, ընթերցող, զիմաց գեղեցկութիւնն ինչ բանի մէջ կը կայացնէս դուն : Այլ ամեն աչքի համար ալ... աչքն անշուշտ առաջին փնտռած բանն է գէմքին վրայ. աղուր աչքերը խոշոր տկանքներն անգամ՝ կը ծածկեն... մերթ : Միհրանին աշուրները խոշոր էին, — և ականջ-ները մանր : Մանր՝ սուքերն ու ձեւուրներն ալ : Մաղերը սեւ էին՝ աշուրներուն պէս, ու մարմը ճերմակ՝ գրեթէ ակունքներուն չափ — որոնք երբեք մարդու միս ծածկած չունէին :

դին անհարկներն անտեղի չեն, իսկ քանակը... անսովոր «թէ՛ղքեան» ին :

Առանձին գործերու — առանձին շինարարական, շուրջ քաղաքը — համար ալ կը կանգնէր երբեմն Տիգրանը : Եւ երբ, իրիկուան, իր աշխատութիւնը վերջացնէր՝ աւուրչէքը ուզելու համար չէր որ կուգար սրբատու մեր շուրջը, այլ տարօրինակէս շնորհալի ժպտով մը պահանջելու մենէ իր արդար «հալը» եղող դաւաթ մը օղին :

— Հայտէ նայինք, «տիգր»...
Մենք ալ վարժուած իր այդ ունակութեանը կը մատակարարէինք իրեն, առաջուց պատրաստուած դաւաթ մը օղին, իր վարձքին հետ՝ սրով պիտի երթար, քիչ մը վերջը, երկրորդել ու երրորդել ու... բնութեան իր ունակերը :

Եւ դեռ կը խօսի անհամար իր բոլորէն ուղեւորներու ծայրը, որ անոր տարօրինակէս շնորհալի ժպտին հետ կը մրմնջէր մեզի...
— «Տիգր»... :

Օր մըն ալ — քիչ մը անտեղի թերեւս — քննարկ ունեցայ գիտնալու թէ երբեք սիրած էր Տիգրանը և թէ ո՞վ պէտք էր եղած ըլլար իր սիրուհին, թէ վերջապէս ունէ՞ր ան ալ իր սիրոյ առանձին պատմութիւնը... :

Ու սկսած էի արդէն մտքիս մէջ ուրուադրել այդ եղանակի սիրավեպիս համար ու նախնական դիմելը որոնց ստուերը՝ բիրտ առնուած թեան կենդանի երանգներ՝ կ'անօրէին վայրենի բնականութեան հմայքով մը, իրենց առողջ ու թանձր հրապոյտին մէջ ինքնատիպ :

Ու վէպին «տէր բային»՝ այդ կտրիճը, որ իր մատնուած սիրոյն խաղաղութիւն մէջ լեռան վայրենի տառապանքովը կը շարժուէր... :

Բայց ամիսիս իմ Տիգրանէն օգտուած իրական սրտամտութիւնս չէր, այլ տեսնուած մտքի մը տարազում ու թուրքիկ եկեղեցիներէն իմաստները :

Ուստի իրիկուն մը մեր դռան առջեւէն անցած առանձին կանգնելի, Տիգրանը ու հետը խօսքի բռնուեցայ :

Կարգ մը անկապակից շարժումներով ինքններէ վերջ, մէկէն, անխնայութեամբ բռնադուրստու...

— որոնք արդէն շատ սուղի նստան իր կիսանքին :

Միջրան անդրանիկի եղբայր մ'ունէր իր մէջ երկու տարիի չափ առած աշխարհք եկած : Անունը՝ մեծ հօրն անունով՝ Սողոմոն գրած էր կնքաճաշը : Միջրանի հօրն սեղանին վերայ նայն կնքաճաշը՝ որ սրտով ու զուարճախօս անձ մ'էր՝ երկրաշարժի յոյժ թեթեւ ցնցում մ'էր պատճառ, որ իր սեղանակիցներէն վերադառնալէր, ու զուարճուած էր իրարու խօսու մաս դրուած իր ջուրի ու գինիի բաժանեցուն ինքնաշարժ բաղնիքին թէ Սողոմոնին պատճառաւ ճերմակ մարդ մը ու կարմիր մարդ մը, երկուքն ալ կարեւոր անձնաւորութիւններ, իրարու պիտի զարմուէին ու թերեւս ցմահ զգտուէին իրարու հետ :
— Ու պատահեցաւ իրօք որ՝ նոյն սեղանին ներկայ գտնուող եկեղեցւոյ քարայրին ու գալարին պատուելին, որոնք Միջրան Մաշտոցեանէն (Սողոմոնին ու Միջրանին մականունն է) տունը կը յաճախէին, սկսեցին Սողոմոնին անունը վրայ՝ անոր միջոցութեամբ օրէն տարի ու կէս վերջը՝ կէս-բանասիրական ու կէս — աստուածաբանական վիճարկում...

մով մը, անոր երեսն ի վեր նետեցի իմ այնքան առանձին ծանծանձ հարցումս :

— Ճանաչմ Տիգրան չիտակը ըսէ՛, դուն երբեք սիրած ես, և մի վերջուց է քու սիրուհիդ :

Տիգրան անսովոր նայուածքով մը աչքերը վրաս անկած :

— Էս հիմա խմել կերթամ կոր, կուգես նեկաքը եկուր գտիր ինձի պիտի ըսեմ... :

Ու ինկող մտքին հետ մէկտեղ, տոթով խառն վախ մը արթնելով արտիս մէջ՝ դիմեալուն ներս կը սարգիւմ, չուրջս ինկած, արդէն մարդկութեան մը ցաւաղին ազդակներէն դուրսնալ ու ողիտո այդ միջոցաւորին անընդել շունջիս թանձրանալը կ'զգամ թոքերուս մէջ : Ու ինձի այնպէս կուգայ թէ թըռուառութիւնը, անոր շունջը կը շնչիմ, հոտ այդ թըռուառութեան մէջ... :

Ու կանգ առնելով Տիգրանին առջեւ, անկիւն մը, անձկութեամբ կը կրկնեմ անոր իմ հարցումս :

— Ես ու, ըսէ՛ Տիգրան չեմ կրնար սպասել... :

Եւ անիկա դիւային ժպտով մը դարձած այս անգամ ինձի՝

— Իմ Սիրուհիս... իշտէ՛ «Տիգր»... է իմ Սիրուհիս... կըսէ ինձի կատարի պիտու մով մը կուլ տալով իրեն միացած օղին վերջին անգամ որ կ'երթայ վար տողալ անոր կուրդին բմբուլանից գոռանքներուն ընդմէջէն... :

ՍԻՍԱԿ

ԽԵԼՔԻՆ ԵԿԱԾ

ՆՈՐԱՎԷՊ

Արդ հետ ետ չըլլաւ
ԱՆԱՆՈՒՆ

Ա.

Առջի իրիկունէն երեք ընկեր խօսք մէկ էինք բերել՝ ուսելիքով խմելիքով Չամբձա մը երթալու առաւել կանուխ, ևս, Միքէն ու Օննիկը :

Թիւն մ'ունեցան : Ահա մէկին սկզբնաւորութիւնը — Պատուելին, անտեղի որ փոքրիկ Սողոմոն... ի սոյ կ'երթայ, «գաւթ» դօշեց այնպիսի ձայնով մը որ... Տիկին Մաշտոցեան հարկադրուեցաւ հետեւեալ օրը խաչահանգը ըստի տանիլ տղեկը, որ տարախաչարեղած, գայնը նետած և անընդհատ լացած էր մինչեւ աստուծա :

Գ.

Հայր Սուրբն, անկեղծիկ ճերմակ մը որ՝ աւելորդ է ըսել՝ Սողոմոնին մօրը աչք չունէր, փռնդալով — անտարապիտ պատուելին ձայնին աստուածութեան — անհամբեր հարցոյց բնազդեցիկ մատառնջութեամբ մը, «Օրհնած, ի՞նչ գտար...» Պատուելին քթախտին տուփը հանեց ծոցէն, երկու երկայն ոսկրու մատուցներուն ուրուականները տուփին և ապա տուփին աւելի մեծ իւր հեշտառունդն քթին ծակերուն տանելով, ու յետոյ կարգաւ տուփը Հայր Սուրբին ու Մարտիրոս Աղային ներկայացնելով, հանդիսաւոր ուղաձայնութեամբ մը... սկսաւ... պիտի սկսէր... : Բայց ինչո՞ւ ճիշտ որ, գոնէ քիչ մը աղաչէին. չէ՞ր արժեք :

Յովհաննէս պատուելին գտած բանը...

Այս ան իրիկունէն էր, ուր խեղճ Ապրիլ ամիսը «ի հասակի 30 անուրջ» պիտի կնքէր իւր մահկանացուն... :

Չայն ձուն չիկար չորս դին, բայց ի Պուլկար կաթմովածառներուն այն երկարածգուած ու սուր կոշերէն, որ թաղին լուսնիւնը կը պատըռտէին մութնիւրուան, մինչ մենք քուներնուս նոր արթնցած՝ մեր ճամբորդութիւնը սկսած էինք հետիտան, դիտելով տուներու դռներն ի վար կախուած «սալիւմ»ի պատկերներ՝ որոնց մոռութիւնը կը շնչուէր հարսնութեան աչք առնող կարմիրով :

Գէշ ժամանակ չանցուցինք չիտալը, մահաւանդ գայածնիս պղտիկ Չամբձան էր, ուր մարդ եթէ բան մըն ալ չընէ՝ կը բաւէ իրեն հոնիկ պարզուող տեսարանները դիտել կուշտուելու, այն ֆանտազիան, այն կղզիները, ծովը, հապա դաշտերուն մէջ հոս ու հոն ցանցնուած քեօշիկը, որոնք դարունին թարմաթարմ կանանչներուն մէջէն կը փայտէին կարծես՝ իրենց ճերմակ ու դեղին պատերով :

Հետզհետէ ընտանիքներ կուգային լեցուիլ «սէթ»երուն վրայ, սփռոցներով, կապոցներով, ականի որ ժամը երկուքին ատենները նստելու տեղ մը չի մնաց գրեթէ : Եւ «ի լուսն մըն դ ժրտիտութեան», արեւին ոսկի նայուածքէն ալ զրկուեցանք, արեւին որուն մահը լացին ամպերը՝ իրենց առատաբերութեամբ նստեցնելով :

Ալ խաղբութիւնը տեսնալիք, ընդհանուր ճաշատուքը լսելիք : Առանկ բան չէր ըլլար, փախչող փախչողիս Աղջիկներէն տեսնել ալ հին նախապաշարութի մը անսովոր՝ անճրեւին տուի կեցած էին անտարբեր մը, գլուխին բաց, մազերնին քրքրած : — Ինչո՞ւ, դիտէ՛ք, մայիսի անձրեւը մազը կ'երկնցունէ եղեր... :

Մենէ աղէկը չիկար : Աղբիւրին քով, քիչ մը անդիւք, դարաւոր ահագին ծառ մը կար որուն բունը ամբողջովին պարպուած եղած էր իր հաստը պտտեանը միայն ձգելով : Ատիկա գեղեցիկ պատարարան մը եղաւ մեզի :

Բայց հազիւ թէ տեղաւորուէր էինք, միայն նայիս մանկամարդ տղիկ մը եկաւ գէշ պիտեղ, և բարեւէ մը յետոյ դր Միքէն բարեհաճեցաւ տող :

Սողոմոնին աստուածաբանութիւնը գտեր էր. դիւս, զոր ըրած էր դարուս գիտնանքներն և իրենց տղեցութիւնը կրող իրապաշտ վիպատանքներուն կիրառած անվրապակ միջոցաւ, դիտողութեամբ, այո : Դիտած էր պատուելին թէ՛ Սողոմոն... ի սոյ կ'երթայ : Ուրեմն — խորհած էր — առաջին մարդն ալ, որ տղայութեան տուն հարկաւ այսպէս կը քալէր, Սողոմոն կուգած ըլլալու էր Արարիչ Աստուծոյ մէջ... :

Ե.

Հայկազան Պատուելին այս կարծիքը կամ վար... կածը, — զոր ուր ուրեմն յայտնեց, իր պատկերապարզեղով զայն այլանպաստեց արծառնգն քթին և գրեթէ քառակուսի թերմիս այստեղուն կարմրութեամբ՝ զոր կամքին զօրութեամբ կրկնապատկած էր, — ակնկալածին ներհակ տաւառութիւնն ըրաւ ունկընդիմներուն վրայ :

(Երբեմն-իկե)

—«Քէզօ նապթաթօ քուսաթի» զուրցեց մէկէն, յունակաւ փախուկ արատաւանութեամբ մը:

—«Օսթիթ, մատմագէլ էօէֆիլի», վրայ բերաւ մեր «բախտաւոր» ընկերը, կնամեծար շարժումով մը, իրեն նեղ՝ անոր տեղ ընկելով: Ու սկսան նոյն լեզուով անհասկնալ խօսակցութեան մը զոր անբանի պէս մտիկ կ'ընէինք Օննիկն ու ես:

Անձրեւը կը շարունակէր տեղալ միօրինակ սաստկութեամբ մը. ու ծառերը թօնընկէցին տակ լիպիկ՝ կ'սկսէին վար թօթուել իրենց վրայի հեղուկ ծանրութիւնը խոշոր խոշոր կաթիլներով: Բայց անձրեւին հետ հետաքրքրուողը ո՛վ էր որ: Եթէ իր լեզուէն բան չէինք հասկնար, կրնայինք ասկայն իր գեղեցկութենէն օգտուիլ: Եւ ի՞նչ գեղեցկութիւն, Աստուած իմ: Տասնըութը տարուէ կար չիկար բան մը. աղւոր, տեսքո՛ւտ որ այնչափ կ'ըլլայ: Մազերը ծովի պէս կ'ոսկոյն ի վար ձգած, ոսկեգեղին հասկերու գոյնով, ծաւի աչեր ծիծաղկոտ, վարդապոյն երեսներ՝ այն մանաւոր սիրուն փոսիկներով որ բերնին քովերը կը փորուին խօսած, մանաւանդ ժպտած ատեն: Այս ամենուն վրայ աւելցուցէք բարեքի շարժումներ, համարձակ խօսուածք մը, և հագցուցէք իրեն ելակի գոյնով «պամա» չըջաղգեստ մը, (այո՛, պամա, որովհետեւ այնչափ ունեւոր մը չէ), որուն քղանցքը անձրեւին համար մէկ քով հանգրիճուած ըլլայ՝ տակէն «գօլալը միսօ»ն ու «պէպէք ըսիաութիւն»ները ցոյց տալու համար. ու պիտի ունենաք զինքը, էօէֆիլին, ծաղկահասակ, պաշտելի էօէֆիլին՝ իր հէլէնուհի հրապոյրներուն մէջ փոփոխուն:

Հիմակ դուք եղիք մեր տեղը ու մի՛ նախանձիք նայիմ. . .

Տեղատարափը դադրած էր ալ, ու «դարպա»ն ալ դադրած: Դուրս ելանք մեր ծառակերտ ապաստանէն, բաղդատմամբ ուրիշներուն գրեթէ ամենէն չորը:

Համերնիս հոտերնիս փախած էր անկէց ետքը. թացութենէն, ցեխէն նստուելիք բան չէր գետնին: Իբր ժամանց, ստիպուեցանք Միքէի տեսակցութեամբ հետաքրքրուիլ, քաջբընկ խօսքերով բերանը փնտռելով:

Բ.

Հեռը խնայունուս չափ կայ եղեր տակայն, «բանին տակը բան կայ» եղեր: Ամիս մը վերջը լուր մը կը տարածայնուէր. ամբողջ թաղեցին մէկ նիւթ ունէր խօսելիք, մօտաւոր նշանտուքի մը լուրը:

—Վայ Միքէ վայ, աշխարհք արարատ իմանայ տէ՛, դուն մինչեւ հիմայ ընկերներէդ ծածկել ուզես հէ՞, աֆէրիմ . . . վախցար որ ձեռքէ՞դ կ'առնէինք. . .

Ու Միքէ լուրջ շեշտով մը կը պատասխանէր մեր կշտամբանքին:

—ձմարիտ սէրերը չէ՞ն խոտովանուիր:

Իրականութիւնը սա էր որ շատոնց ի վեր Միքէ բռնուած է եղեր էօէֆիլին, ուխտուած, անկեղծ սիրով մը: Տարի մը կար որ կը մոտար կ'ելլար անոնց տունը: Գիւերները միայն, ապրելով տարիանքով առիտ այդ մըթնօրերին մէջ որ դիւթական տիեզերք մը կը պարուրէր իր մէջ, ու ջանալով համոզել աղջըկան ծնողը՝ որ հայանայ էօէֆիլին, գէթ օրուան մը համար, ամուսնական ձեւակերպութիւնները կատարելու: Եւ յաջողած էր:

Հիմայ որ լուրը աժընցեր էր՝ իր բոլոր ծանօթները երեսը վար կ'առնէին այսպանելով իր

ընթացքը: Որը վար կը քաշէր, որը վեր:

—Մեր մէջէն աղջիկ մի կը պահուէր, իտալա՛:

—Ինքնութեանդ չի կշտանայիր:

—Կ'առնես կոր ամա ան ուրիշ «ցըմբ»եր ալ ունի:

—Հօռմին կտրիճները քիչ մը քիչ ժամանակ անցուցին հետը:

Ու ականջները թխած՝ մտիկ կ'ընէր ինչ որ կ'ըսէին անոր վրայօք, առանց մազիւ չափ կարեւորութիւն տալու իր լրածներուն:

—Ձի քաշելուն է բոլորը, չի քաշել ո՛ւն. . .

Գ.

Քսանըհինգ տարեկան երիտասարդ մըն էր Միքէ, միջահասակ, մօրուօք, դեղինի վրայ, չէնք չնորհք կտրիճ մը: Դպրոցէն կը ճանչնայինք զիրար: Ասանկ աննման բնութիւն չի կրնար ըլլալ, դիւրագգած, անուշ լեզու: Օր մը օրոնց իրարու ծանր խօսք մը չէինք ըրած: Ծուտիկ էր, ինչպէս դպրոցը՝ նոյնպէս և հրապարակին վրայ, ու չնորհիւ իր «աչքը բացութեան» բարեկեցիկ վիճակ մը ունէր իր ընտանիքը: Մաքսը սպարանքներու միջնորդ էր: Ծնողքը՝ իրեն կարօտ՝ չի կրցին դէմ կենալ: Դիւրին է սակայն երեւակայել թէ խեղճերուն սիրտէն ի՞նչ արուն կը քաշէր՝ քանի կը մտածէին այս տարադէպ խնամութեան վրայ, մանաւանդ որ իրենց մէկհատիկն էր Միքէ:

Մենք ալ ձեռուընուս եկածը բընք ետ կեցուենքու համար զինքն իր յիմարութենէն, ցոյց տալով այն հազարումէկ անտեղութիւնները, որք հաւանական էր որ պատահէին ապագային: Բայց որի՞ կ'ըսես. մեր համոզումը չի կրցաւ խախտել անոր երկաթ բնաւորութիւնը: Մէրը՝ այնքան յառաջ տարեր էր զինքը որ աղջկան մասին զուրցուած բոլոր խօսքերը զրպարտութիւններ կը նկատէր:

Է՛հ, չի մեղադրուիր: Մէրը մարդս կոյր կ'ընէ, ըսած են: Ծա՛տ չիտակ է:

Ամենէն չեզոքը ես էի հիմա: Ստիպուած էի միւսներէն աւելի ազատ խորհիլ այս մասին, նկատի առնելով Միքէին ջլային կազմութիւնը որ կրնար գէշ հետեւանքներ ունենալ:

Հէք երիտասարդը չորս դիէն նախատուած, արժանապատուութեան զգացումը կամովին մեռուցած, ու սիրտը դառնութեան թոյնով ակադճուն, ինծի կը վազէր շատ անգամ՝ վիշտերը մեղմելու իմ սրտապնդող խօսքերովս: Այս առջի ցամաք անտարբերութիւնը չէր կրնար ցոյց տալ հասարակութեան, որ երթալով կը փրփրէր իր վրայ, մինչեւ իսկ բարեւը կտրելով անկէ:

Գ.

Գործերը այս Զուրերուն վրայ էին, երբ անակնկալ դէպք մը եկաւ վերջ տալու ամեն բանի, այդ անաչառ ու չի մեղքըցող հասարակութիւնը լացներու չափ տրտմեցունելով:

Օննիկը առանց ուրիշին խորհուրդ հարցնելու, ինքիւր գլխուն հնազը մը մտածէր էր՝ տղան վերջնականապէս իր սիրոյ ենթակայէն պաղեցնելու համար:

Տեսէք ի՞նչպէս:

Թաղերնիս Հեռաբլի կ'ըսէին տղայ մը կար որ հեռուանց հեռու կը ճանչնար էօէֆիլին ընտանիքը, ու կը տեսնուէր ալ: Օննիկ բարեւ ասած ուրարին կ'ընէր երիտասարդին հետ: Միտքինը ըսաւ անոր. Հեռաբլի չէ չըսաւ, ծայրը ստակ կար:

Ահաւասիկ այդ տառապիլը. Հէլէնուհին

իրիկուները պտոյտ կ'ընէր Պաղար-Պաշին երկայնքը, շատ ատեն մինակը: Հեռաբլի կերպով մը պիտի ընկերանար իրեն, անանկ տաք խօսակցութեան մը սկսելով որ կարենար էօէֆիլին հետաքրքրիլ ու միանգամայն ժպտեցնել: Օննիկ Միքէին հետ հոնկէ պիտի անցնէր: միշտ ծանօթ խնդիրին վրայ խօսելով ու աղջկան՝ գիւերները բրած ջիթիկութիւնները թուելով:

Եւ այն պահուն որ դէմ գիմոց դային այս երկու զոյգերը՝ կաշառուած Հեռաբլին քովերնին թեւը պիտի մանար և լրբենի համարձակութեամբ մը պիտի շարժէր:

Ճիշդ ու ճիշդ կատարուած էր այս ծրագիրը:

Խեղճ Միքէն հաղիւ կրցած էր ինքզինքը բռնել՝ Օննիկին կոթնելով: Իրեն անանկ կուգար որ երկիրը խոյս կուտար ոտքերուն տակէն: Այնքան զգածուած էր ի տես այս կեղծ պատկերին՝ որ կարծուածէն աւելի իրականութեամբ իրեն:

Գիւերը հաց չի կերած գնաց պառկեցաւ: Հիւանդ էր: Զղային ա՛նուիլ տաղնապի մը մէջ կը տապալուէր. . .

Ե.

Իրիկուան մը դէմ թերեւս պատահած ըլլաք, միջահասակ, մօրուօք, դեղինի վրայ, բայց արտառո՛ց կերպարանքով այն մարդուհին՝ որ առանց աչքերը վեր վերցունելու, Պաղար-Պաշին մինչեւ Պէյլէր-Պէյլի տանող «չօսէ»ին վրայ կը պտուղի միամիտաւորիկ, հապառապ, խեղուկ քաղածքով մը:

Աչուընները արցունքէն ու մամուռքէն փորուած, չէ՛մքը դեւի դեղին, վրան գլուխը թաթած թաթիթըմած, մազերը չափազանցօրէն անխնամ ու երկայն՝ որոնց վրայ մանրադիտական ֆէս մը նետուած է, —էրած աղիւսի գոյնով ֆէս մը որ կեանքին մէջ կադապարի երես տեսած չունի գրեթէ, — ձեռքերը ետին կապ, նայուածքն ալ միշտ դեպի՛նք, Աստուծուն օրը կ'երթեւեկէ անիկա այդ փոշոտ ձամբէն, միջին դարու անապատականի մը պէս խոկուն:

Իր կայքը՝ Գուգկունճուքի վրայ նայող այն սեպ բարձրաւանդակն է որ «Պոնէնիկն լեռը» կը կոչուի, ուր կ'երթայ ընկողմանիլ ամեն իրիկուն, երկար չըջաղայութենէն դարձին, երբ օրուան զուարթ լցսերը տոճուեանք են ալ՝ մթնշաղի շուքերուն տեղ տալով:

Մինչեւ որ մութը աղէկ մը չի կոխէ՝ տեղէն չի շարժիր, հաղիւ երբեմն ակամայ ակնարկ մը ձգելով վտարի վրայ, ատեն ատեն ալ բաներ մը կ'միմալով, կցկուտը խօսքեր՝ զորս խնայալու համար ճիշդ քովս ըլլալու է մէկը:

«Ա՛ն էր արդեօք . . . հապա՛ . . . չէ՛, ան « չէր, ան չէր . . . բայց ա՛ն էր, իրա՛ւոր ան « էր, խա՛ջոր ան էր . . . »

Իր խեղճուկ, արգահատելի կերպարանքը դիտելով պահ մը՝ մարդ կը բերուի տեսած ըլլալ մարմնացումը Տաւապանքի սրճանին: Ու գփուար է, շա՛տ գփուար՝ զանապանել թէ փշող հո՞վն է իր աչուընները խոնաւցողը, թէ իր վիշտը. . .

Իւսկիւտար

Թ.Ն.ՈՂԻԿ

ԴՐԱՆԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

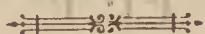
Ուրախութեամբ կը ծանուցանենք մեր ընթերցողներուն թէ Եղիա էֆ. Տէմիր-ճիպաչեան համակերպելով զինքը սիրողներու գրուած կամ բերանացի համակ-

բական ցոյցերուն, որուն թարգման հանգիստացաւ մեր թերթի խմբագրութիւնը, յանձն առած է շարունակաբար գրել «Մարդիկ»ի ամեն թիւերուն մէջ:

Մեր այս օրուան թիւը իր երկու մասնաւոր յօդուածներէն զատ կը պարունակէ թերթին մըն ալ որ յատկապէս «Մարդիկ»ի համար պատրաստուած է: Յաջորդ շաբթուան պիտի սկսինք հրատարակել ժողովրդական լեզուով գրուած անտեսագիտական դասերու շարք մը, զորս չի զլանար մեր սիրելի իմաստասէր գրագէտը գրել իր բազմաշխատ «անգործութեան» մէջ:

Այս առթիւ թերթէս աւելորդ չէ ըսել թէ «Անճարակին հարսնետունը» չը պիտի կրնանք շարունակել մինչեւ որ հեղինակին կողմանէ մեզի եղած կարգ մը պատճառաբանութիւնները ելբի մը յանգին:

Հրատարակուած է Մանկավարժական թերթին ճող թիւն ալ:

ԾԱՂԻԿԻ ԼՈՒՐԵՐԸ

Ա Ձ Գ Ա Յ Ի Ն

Պատր. Տեղապահի ընտրութեան «մազպաթ»ն Դատական գործոց պաշտօնատնէն զրկուեր է Բարձր. Մեծ-Եպարքոսին որ ետքը Կայս. պալատ զրկուելու համար հրամայած է դնել զայն Դատարարաց Խորհրդոյ բանակցութեան:

—Ամեն. Տ. Մեքէրիսեդեկ Ս. Արք. Մուրատեան Պատարագ պիտի մատուցանէ վաղը, Գատը-Քէօյի Ս. Թաղաւոր եկեղեցւոյն մէջ, որուն տօնախմբութիւնն է:

—Նմանապէս Գեր. Տ. Աբրահամ Եպիս. Մամիկոնեան պատարագ պիտի մատուցանէ վաղը, Գում-Գարուի գրտի եկեղեցւոյն մէջ:

—Կայս. կառավարութիւնը հրամայած ըլլալով օրական 500 օխայ հաց բաշխել Մայր եկեղեցւոյ կարօտեալներուն՝ ցարդ բաշխուած է 11650 հաց և Թաղապետութիւնը տակաւին կը շարունակէ բաշխել օրական 200 հաց, որով կարօտեալները ամեն օր կը կրկնեն իրենց սրտագին բարեմաղթութիւնները:

—Պամթիւոյ Աղբատակմամբ ընկերութիւնը յուլիս 25էն մինչեւ օգոստ. 2 թաղին կարօտելոց բաշխած է 4500 հաց և նոյն նպատակաւ մինչեւ 4 օգոստ. 12,935 զրշ. և 20 փարայի գումար մը ընդունած է կարգ մը բարեւեղ. անձնաւորութիւններէ:

—Գում-Գարուի արկածեալներուն ի նպաստ կարգ մը բարեւեղ. անձնաւորութիւնք 1295 հաց, 5 օխա սակաղի, 35 օխա բրինձ և 4 ոչխար նուիրած են:

—Մայրաքաղաքի անդլ. նպատամատուց Յանձնաժողովն ալ 13500 հաց հաճած է զրկել Մայր եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհրդոյն:

—Գում-Գարուի գրտի երկսեռ վարժարանաց վերամուտքը պիտի սկսի յառաջիկայ չորեքշաբթի օր:

—Պատրիարքարանի կողմէ զրկուած շրջաբերականով մը Մայրաքաղաքի բո-

լոր եկեղեցիներէն մանրամասն տեղեկութիւն ուղարկած է եկեղեցապատկան կալուածներու երկրաշարժէն կրած վնասներուն վրայ:

—Սանատարեան վարժարանի խնամակարութիւնը հին և նոր Հայերէնի ուսուցիչ կարգած է Կեդր. Վարժարանի կարողաւոր շրջանաւարաններէն Հրաչեայ էֆ. Աճառեանն որ Տէմիրճիպաշեան Եղիա էֆ.ի պաշտօնաւորութեան միջոցին աշակերտած է նոյն վարժարանին մէջ, և կը վայելէ մեր սիրելի գրագէտին մասնաւոր համակրութիւնը:

—Մէշտուտճեան երկսեռ վարժարանի տարեկան հարցաքննութիւնը որ սկըսած էին ներկայ ամսոյս 1ին աւարտեցան անցեալ շաբաթ օր: Աշակերտաց փնտրականցիներն ու վկայականները երկուշաբթի օր ի ներկայութեան ծնողներու բաշխուեցան պարզուի հանդէսով մը: Վարժարանը երկուստարգններէն շրջանաւարտ չունի այս տարի, ազգին կ'ընծայէ միայն երեք համեստունակ օրիորդներ. Նեկտար Ասիլեան, Ազնիւ Պետրոսեան և Աղանի Յարութիւնեան:

—Մարմիտայի կրթական փնտրական վրայ շատ տխուր լուրեր կը հասնին մեզ: Տեղւոյն երկսեռ վարժարանը բացի եկեղեցւոյ մէջ պարտադրուած պնակներու և աշակերտաց ամսավճարներու արդիւնքէն ունի նաեւ տարեկան կարեւոր գումար մը արտադրող կալուածներ ալ: Մարմիտայի ուսումնասէր դասակարգը մտադիր է եղեր մանկապարտէզ մը հաստատելու առաջարկութիւնն ընել երկսեռ վարժարանի նորընտիր Խնամակալութեան. կը սիրենք յուսալ որ Պատ. Խնամակալութիւնը եթէ չընդունի այդ առաջարկը, գէթ անտարբեր չի մնար վարժարանը բարեկարգելու մասին, որ բնաւ ներքի կողմ մը չունի:

—Անցեալ շաբթու քանի մը տղերու մէջ ամիսփոփած էինք Արալանդէկի այն վերջին հրդեհը որ ութը տարի ետքը կրկին անգամ կուգար վերստին միսիր դարձնել այս բաւական մեծ գիւղը: Դիւրացին առջի ցախող դէպքէն ետքը հազիւ ինքզինքը գտած, հազիւ նոր տուն տեղ եղած կը ստիպուի, նորէն տարաւորել իր 517 տուններէն 506ը, ազգային մատուռը, վարժարանը, շուկայի կրպակները, փունները ու ամբողջ ձմրան պաշարն ու խոզակը անակնկալ հիւրին անողորմութեան յանձնելով: Միակ միւթթարութիւնը զոր ունին գիւղացիները անձի կորուստ չունենալին է: Իզմիտի կառավարիչը, առաջնորդ Սրբազանը ու շրջակայ գիւղերու երեւելիները թէեւ սկսած են օգնել արկածեալներուն, բայց գիւղացին տակաւին շատ բանի կարօտ է իր աւերակներէն ու ցնցոտիներէն ազատելու համար: Անցեալ շաբթու 2540 հաց, 155 օխա ձիթապտուղ, 20 օխայ ոլանիւր և մէկ տակառ աղած ձուկ բաժնուեր են: Նպաստամատուցներու մէջ Նիկիոմիդիոյ Թաղապետութեան ետքը հանրային գահունակութեան ու արկածելոց շնորհակալութեան կարժանանան մանաւանդ Պարտիզակցիք՝ որ շնորհիւ ջանից իրենց Մաղլըմեան Տ. Կարապետ վարդապետին, քահանայ հարց և Թաղ. Խորհրդոյ անդամաց՝ յաջողած են ամենէն մեծ բաժինն ունենալ նպատակներու ցանկին մէջ: Շատ մը Արալանդէկցիներ Պարտիզակցի գացեր են:

—Սամաթիոյ Ս. Գէորդ եկեղեցւոյ քահանաներէն Տ. Գէորդ Գաղանճեան, երկուշաբթի օր վախճանեցաւ 55 տարե-

կան: Յուզարկաւորութեան և օժման արարողութիւնը կատարեց, յաջորդ օրը Տ. Հմայեակ Սրբազան իր շուրջն ունենալով Սափրիչեան Տ. Տիմութէոս և Մամիկոնեան Տ. Աբրահամ եպիսկոպոսներն ինչպէս նաեւ շատ մը վարդապետներ ու քահանաներ:

—Հայագէտ Պ. Տիմիթրիոս Զօրագիտէս, որուն ասկէ առաջ յունարէնի թարգմանած Հայ եկեղեցւոյ Պատարագի և Մկրտութեան խորհուրդները հանգերձ պատմական ընդարձակ ծանօթութիւններով թարգմանուած են նաեւ անգլիական «Չըրչ Գրոնլըք» հանդէսին մէջ, հիմա ալ սկսած է հրատարակել մեր «եկեղեցւոյ» Պատկի խորհուրդին թարգմանութիւնը, ինչպէս նաեւ փնտրականութիւն մը բոլոր մեր եկեղեցիներու վանքերու, թեմերու, գաղութներու եւ այլն մասին:

Ն Ե Ր Ք Ի Ն

Վեհ. Սուլթանի Բարձր. նախագահութեամբ, Քաղաքապետութեան պաշտօնատն մէջ կազմուած յանձնաժողովին զանաձ գումարը, —մէկտեղ առնելով նախորդ շաբթուան 2,492,207 զրշ. և 20 փարայն՝ —հասած է 3,117,573 զրշ. և 30 փարայն:

—Պոլսոյ երկրաշարժէն արկածեալներուն ի նպաստ հասած են, 31,860 զրշ. Սէլանիկէն, 10,000 զրշ. Գարաֆէլիէն, 4579 զրշ. Տարտանէլի էպիսկոպոսական և չրջականերէն, 8000 զրշ. Իսկիւպէն, 200 ոսկի Թալլըճայէն, 10000 զրշ. Էտիրէլէն, 250 ոսկի (երկրորդ անգամ ըլլալով) Երուսաղէմէն, 1000 ոսկի Պաղտատէն, 100 ոսկի Միտիլիէն, 4000 զրշ. Այսթընի Մէքրի գաւառէն և 10000 զրշ. Գարա-Աղանէն: Գերմանիոյ կայսրուհին ալ 1000 մարք նուիրած է ի նպաստ Մայրաքաղաքի արկածեալներուն:

—Ուրախութեամբ կը լսենք թէ Վեհ. Սուլթանը գնահատելով թերթի արտօնատէր Սաղայեան Անտօն էֆ.ի եղբոր՝ Պէյիւք Լիմանի ճիւղերէն Գիլիտի բերդին վերադարձ հարկաւորութեան Ռօզոս Սաղայեան էֆ.ի բարւոք ծառայութիւնն ու արժանիքը, բարեհաճած է այս անգամ ալ «Իթիթիար»ի չքաղաքմը շնորհել իրեն:

—Վեհ. Սուլթանը հրամայած է հոյակապ կերպով կառուցանել Պոլսոյ Մեծ Ծուկան չիւնութեան ծախքը մաս առ մաս գանձելով վարձքերէն, առանց ծանրութիւն մը տալու կալուածատէրներուն. հրամայած է միանգամայն մօտ ժամանակի մէջ բանալ այն մասերը, որոնք տակաւին գոց կը մնան:

Բ. Դրան մէջ այս առթիւ կազմուած յատուկ Յանձնաժողով մը պիտի որոճէ յանուն Կայս. կառավարութեան փոխառութիւն մը ընել սեղանաւորական մէկ քանի տուններէ՝ աժան տակաւի և տարեկան մասնավճարով մը: Նոյնպէս Կարողութիւն ունեցող կալուածատէրներէն առնելով զանց կարողութեան և կալուածոց ծախքին համեմատ՝ պէտք եղածին շափ դրամ, որու մասին էն արժանահաւատ կալուածատէրներու կարծիքն ալ պիտի առնուի:

—Արկածելոց նպատամատուց բարձր Յանձնաժողովն իր անդամներէն Շէֆիք և Ունճեան Արիկ էֆ.ներու յանձնած է քննել թաղապետութեան Ա. չրջանակի յանձնախմբին կատարած 25 թաղերու մէջ փնտրուած չէքերու քննութեանց տեղեկագիրը:

ԱՐՁԱՆԻ ԴՐՄԱՌՑ

Օտմ. լիքան 100 զուգուշէն			
Մէծիտիէ	108 1	Բուսիւր բօլ	89 30
Քառորդ մէծիտ	407 10	Նարոյէն	87 21
Մանր մէծիտ	102 20	Գրիմից	51 15
Մէծալիք	98 20	Սնդղ. լիքա	110 41
Գոնալիտէ	27 34	Բ. երկ. Ք. 425, 75	553 3
Մանէթ թղթադրամ 8 30			

Ն Ո Ր Գ Ր Գ Ե Ր

Լ Է Թ Ա Ի Ֆ Ի Ա Ս Ա Ր

ԿԱՍ
Գ Ե Ղ Ե Յ Ի Կ Գ Ր Ո Ի Ա Ն Ք
Մասն Ա. տարրական դասընթացը
Յօրենեայ

Միհրան էֆ. Արիկեան
Քարտուղար թարգման Սպարապետի Դրան
և Ուսուցիչ Փամանեան լեզուի

Այս գիրքը քերականէն ետքը կը սորո-
ւի, Ուսում. Խորհուրդին կողմէ վար-
ժարանայ յանձնարարեալ ընթերցարան
մէ, ամեն ուրեք մեծ ընդունելութեան
արժանացած ու հասած է ճիշդ տպագրու-
թեան: Կը պարունակէ հարհանդիշ «վէ-
պեր, ծանօթութիւններ, ընթերցանու-
թեան կանոններ, աշակերտաց համար
ընտիր խօսակցութեան նմոյշներ նաեւ
թուրքերէնը գիւրաւ և «հիմնապէս» ու-
սուցանելու համար «մէթոտներ» և «ծը-
րագիր» մը: Դին 60 փարս. գալրցաց
հարիւրին 30 զեղջ: Կեդրոնատեղին է
Պոլիս Մէրճան չարչը Գուլմու խան թիւ 8:

ՄԷՃՄՈՒՅՅԻ ԹԱՊԻՐԱԹԻ ԲԷՍՄԻՅԷ

Կառավարական ամեն կարգի պաշտօններու դադ-
դիւրն և թուրքերէն համապատասխան անունները
պարունակող կարեւոր գործ մէ: Դին 2 զրշ:

* * *

ԱՐՁՈՒՀԱՆ ՀՕՃԱՍՐ

Այս կարեւոր հեղինակութիւնը որ
գետնի մը տիրանալու խնդրոյն առթիւ
ժողով մէջերը՝ օրինական սահմանի մէջ
կառավարական գաւառական ներկայա-
ցնելու և բարձրագոյններու պատրաս-
տութեանց եղանակն ու նմոյշը ցոյց կու-
տայ, պիտի բաղկանայ եօթը գրքերէ:
Առաջինը հրատարակուած է արդէն և
կը ծախուի 100 փարսյի:

ԱՐՈՒԵՍ

ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՁՈՒԹԵԱՆ

Ուսանելի 10 օրէն

Յօրենեայ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԲԱՐԱՐԵԱՆ

Դին 2 զրշ:

ՁԵՆՔ ԸՆԴՈՒՆԻՐ

ԱՊՍՈՒԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Գաւառներէն թերթիւն հրատարակչին
ուղղուած շատ մը նամակներ «Մաղիկ»ի
բաժանարարութիւնը կը խնդրեն, այլ
և այլ պատճառներով յետաձգելով բաժ-
նեղինը: Ուստի այս առթիւ կը ծանու-
ցանեն թէ՛ չենք կրնար ապառիկ բա-

ժանարարութիւն ընդունիլ, քանի որ
Մաղիկի տարեկան բաժնեղինը կարեւոր
գումար մը չէ, և երկար բարակ հաշիւ
բռնելը չարժեք:

ԲԱՐԻՉՈՒ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԷՆ ՎԱՅԵՍԼ
ԲԺԻՇԿ, ՎԻՐԱՌՈՅԺ ԵՒ ՄԱՆԿԱՐԱՐՁ

ՏՕՔ. Կ. ՃԵՐԱՀԵԱՆ

Կը դարձան ամեն տեղակ հիւանդու-
թիւններ, մասնաւորապէս ստամոքսի և աղիք-
ներու ջղային քրքուռներ, դաղղիական և
մարմային հիւանդութիւններ: Նոր սկսած մի-
զանցքարորդութեանը կը բուժէ 3-4 օրուան մէջ
ստանց ներքին դարմանի: Ամէն առաւօտ մին-
չեւ ժամը 6 կը դնուի Թորհան, Պոսթան-
Պաշի, իր բնակարանը, թիւ 207: Իսկ 8-12
Ազատ-Պարու թրամվայի կայարանին դէմ
Մկրտիչ էֆ. Աճէմեանի «Հայաթ» դեղատա-
նը թիւ 29:

ՆՈՐ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ

Թ Ա Գ Ի Ո Ր Ձ Ր Ս Գ Ե Ա Ն

Տարիներէ ի վեր համառաւոր ֆէպիւս
լուսանկարչատան մէջ ԱՄԲԼՈՒԱՆԷՆ, այժմ
մասնաւոր աշխատանոց մը բացած է: Իւսկիւ-
տար, Վանքի Պաղ, թէքէի ղիմացօրը, և
իրեն ղիմաց յաճատարողները պէտք եղածէն
աւելի գոհ կ'ընէ: ԳԻՆԵՐԸ ԽԻՍՏ ԱԺԱՆ:

ԿԻՊՐԻԱՆՈՍ ՍԻՒՍԼԵԱՆ

Պատիւ ունի ծանուցանել իր բաղմամբ յաճա-
խողաց թէ՛ երկար տարիներէ ի վեր Մեծ-Շուկայի
Գաղփաքճըլար պաշը փողոցին մէջ՝ ունեցած «Տիւրք-
էն» կամ «Սիւկի արծիւ» անուններով հանրածանօթ
վաճառատունը փոխադրած է, Պապը-Սիւի ճառագիւ-
նիքէն պաշը՝ Հաճի Ֆէթիմէ էֆ Ի նորաշէն ա-
պարանքին ներքեւ, թիւ 50 և 52:

Յիշեալ վաճառատուն մէջ կը ծախուին տպագրի,
ճերմակեղէններու և բրդեղէններու ամեն տեսակները
խիստ գոհացուցիչ գներով: Յաճախողները շատ գոհ
պիտի ըլլան եթէ անգամ մը բարեհաճին այցելել:

ԱՐՏՈՆԱՏԷՐ Ա. ՍԱՐԱՅԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ. «ԾԱՂԻԿ» ԼԻՍԳՐՈՅ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Կ. Ի Ն Ճ Ի Ճ Ե Ա Ն Ո Ր Դ Ի Ք

ՊՈԼԻՍ, ՄԱՐԲՈՒՃՃԸԼԱՐ, ՔԻԻԶԻԻԲ ԱՊՈՒՏ ԽԱՆԻ ԿԻՑ 4-6

Այս բաղմամբ համառաւոր վաճառատունը որ Կարպական և Ամերիկեան ճարտարապետութեանց
ճշմարիտ ցուցահանդէս մըն է, ընդարձակ շէնքի մը սրահներուն մէջ իր Պոլսեցի ու Գաւառացի յաճախող-
դաց արամադրութեան ներքեւ գրած է մետաքսէ, բրդէ, գլանէ, բամպակէ, ֆելտիքսէ, ամառնային և
ձմեռնային այլ և այլ հագնելիքներ, գուլպա, թաշկինակ, ֆանել, խալիւ, անձեռոց, բլազերոն, փողկապ,
վզնոց, գօտի, ժաքէթ արանց և կանանց, միս, պէլզա, շալ, քարիւշն և այլն: Խաւրտէվաթիւ թօհա-
ֆէյէի ամեն տեսակ առարկաներ, դանակեղէն և այլ մանր երկաթեղէններ, զմեղի, մկրատ, տծելի և այլն:
Չանազան տեսակ բանուածներ ոսկի, արծաթ և նիքել ժամացոյցներ (մինչեւ քառօրդ տուղինա), փառաւել,
զղթայ, զանգակ, Անուշահատներ, ճիւղաթիւ և սիկաթի տուփեր, ամեն տեսակ կոճակներ, այլ և այլ կաշե-
ղէններ, տիկնանց պայուսակներ, արմնիկներ, ֆէնիքս, արիօզա, արիւթօն, խողանակներ (Փրչա): Անկողնոյ
ծածկոյթք (բիքէ և բուրդ), սեղանի սպասք, ալրաքաւ, Ամենէն աւելի գոհարահաճներն ու ամենէն աւելի
համեստ բաղի տէրերն հաւատարմապէս գոհ կ'ընան միայն ինդարձակ գործունեութիւնը դաւաճներու հետ:
Յանձնարարութեանց շուտ և ճիշդ գործարարութիւնը Կարպական մեծաքանակ գնորդներու ապագիկ ալ կը
տրուի: ՇԱՏ ԽԱՆԻՆ, ԳԻՉ ՇԱՆԻՆ, այս է 34 տարիներէ ի վեր հաստատուած այս վաճառատան նշանաբանը:
ԱՄԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆ 2ԿԱՅ

3-20

Կ. Պոլիս, Մահմադ Փաշա Զօրագիւ խանի կարգը թիւ 64

Ն Ո Ր Վ Ա Ճ Ա Ռ Ա Տ Ո Ւ Ն Ը Ն Տ Ի Ր Թ Է Յ Ի

Մեր վաճառատունը, որ ուղղակի Չինաստանէ և ձախայէ բերել, արուած ընտիր թի-
ւերու կեղտն մըն է, թէ իր թէյերու աղիւթեամբ և թէյ գինեկուն անհամեմատ աժա-
նութեամբ քիչ ատենուան մէջ թէյատչեկներու մեծ քաջալերութեան արժանացած է, ա-
մեն անգամ որ կը վախճաղին ընտիր և միանգամայն աժան թէյ գինեկ, թող հաճին այցելել
մեր վաճառատունը, անգամուան մը փորձը մեղք չէ:

Մեր վաճառատուն մէջ կը գտնուին նաեւ ուսուցիչ ընտիր սամալարներ, թէյատման-
ներ ևն, ևն, միշտ ընտիր, միշտ աժան:

ԱՉԳ. — Կեղծերէն զուշանալու համար կ'աւագէ՞ք որ ամեն տուփերու վրայ մերձեկրորդեալ մը բգան
փառեք: